

MAGYARORSZÁG EURÓÖVEZETI CSATLAKOZÁSÁNAK KÉRDÉSEI I. RÉSZ

Hazai és szlovákiai tapasztalatok, a nemzeti valuta előnyei és hátrányai

DILEMMAS OF HUNGARY'S ACCESSION TO THE EUROZONE PART I

Experiences of Hungary and Slovakia, the Pros and Cons of Using National Currency

Neszmélyi György Iván¹, Pócsik Orsolya²

¹habilitált főiskolai tanár, Budapesti Gazdasági Egyetem Kereskedelmi, Vendéglátóipari és Idegenforgalmi Kar
Kereskedelem Tanszék, Budapest
Neszmelyi.Gyorgy@uni-bge.hu

²PhD-hallgató, Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem Gazdaság- és Regionális Tudományi Doktori Iskola, Gödöllő
Pocsik.Orsolya@phd.uni-szie.hu

ÖSSZEFOGLALÓ

A két részből álló tanulmány keretében a szerzők a magyar gazdaság makrogazdasági adatai, illetve nemzetközi tapasztalatok alapján áttekintik az európai közös valuta hazai bevezetésének lehetséges előnyeit és hátrányait. Bár az euró bevezetése nincs napirenden, erre érvényes céldátum sincs kitűzve, ám a közép- és kelet-európai nem euróövezet-beli EU-tagok közül ma már többen is konkrét tervek hozták nyilvánosságra az euró bevezetéséről a közeli jövőben. A tanulmány utal Szlovákia tapasztalataira, ahol az euró 2009. évi bevezetése azóta is tetten érhető, számottevő gazdasági előnnyel és ahhoz mérten csak viszonylag csekély hátrányokkal járt. Ma újabb érvként jelentkezik, hogy a Covid19-járvány miatti gazdasági visszaesés hatását is elsősorban a nem euróövezet-beli kisebb országok valutáinak – köztük a forint – árfolyamgyengülése követte, míg az euró viszonylag stabil maradt. Így Magyarország számára továbbra is aktuális a kérdés, hogy megéri-e a tartós kívülmaradás. A szerzők következtetése alapján Magyarországnak jóval több előnye származhat az euróövezethez való csatlakozásból, mint a kívülmaradásból.

ABSTRACT

In this two-part study, the authors provide a comprehensive overview on the possible advantages and disadvantages of the adoption of the common European currency in Hungary by analysing macro-economic data and also referring to international experiences. Even though, the adoption of euro is not on the agenda in Hungary, there is not even a target date set for that, while a number of Central and East European, non-Eurozone members revealed their plans for joining the Eurozone in the near future. The study refers to the experiences Slovakia, where euro was adopted in 2009 and brought about noticeable economic advantages and relatively little

disadvantages. Recently, the negative impacts of the economic backdrop caused by Covid 19 pandemic could be felt mostly in the decreasing exchange rates of the currencies of the smaller, non-Eurozone countries, while the euro remained relatively stable. Therefore, the question is really timely for Hungary: does it really worth to stay outside the Eurozone for the long-run? The authors underline in their conclusion that Hungarian economy would benefit significantly more from adopting the euro, than remaining outside the Eurozone.

Kulcsszavak: Kelet-Közép-Európa, makrogazdaság, euróövezet, euróbevezetés, valutaárfolyam

Keywords: Central and Eastern Europe, marco-economy, Eurozone, euro-adoption, currency exchange rate

I.1. BEVEZETÉS¹

Az Európai Unióban, különösen a 2008–2009. évi válság óta a megnövekvő bizonytalanságok miatt mind a közgazdasági gondolkodásban, mind a gazdaságpolitikai gyakorlatban jellemzővé váltak a viszonylag gyors változások. Megfigyelhető az is, hogy az utóbbi években az európai magon, vagy konkrétan, az euróövezeten kívüli országok nagyobb pénzügyi bizonytalanságot szenvednek el, az árfolyamok kilengenek, eközben az európai intézmények szintjén nagy jelentőségű változások mennek végbe. Ez utóbbiaknál a még kívülálló számára elemi érdek lenne teljes jogú résztvevőként belülré kerülni. Tény ugyanakkor, hogy a kelet- és közép-európai régió néhány országát, köztük Magyarországot is a válság igen kedvezőtlen gazdasági helyzetben érte, és nagyrészt a csatlakozási kritériumoktól akkor nagyon távol álló makrogazdasági mutatók, de részben az intézményi rendszer eltérő volta miatt sem tudott élni az ún. korai csatlakozás lehetőségével.

A 2010 óta hivatalban lévő magyar kormánykoalíció szakított elődeinek euróövezeti csatlakozási kommunikációjával, és bár hivatalos nyilatkozatok szintjén mindeddig nem hangzott el, hogy Magyarország végképp letett volna a közös európai valuta bevezetéséről, a jelek látszólag arra utalnak, hogy valójában nem vagy csak nagyon hosszú távon számol a kormány és a jegybank ezzel a lépéssel. (A forint bankjegyek megújításának folyamata mostanában történt meg, ez a jelenlegi helyzet vélhetően hosszabb távú konzerválásának szándékát jelenti.) A 2010 utáni időszakot a válságból való viszonylag gyors kilábalás jellemezte a makrogazdasági mutatók és az exportteljesítmény látványos javulásával, ugyanakkor ezzel párhuzamosan a forint az euróhoz és a legtöbb más valutához viszonyított

¹ A szerzők ezúton mondanak köszönetet a tanulmányuk elkészítésében nyújtott értékes szakmai segítségéért Bod Péter Ákosnak, a Budapesti Corvinus Egyetem professzorának, a Magyar Nemzeti Bank korábbi elnökének, korábbi ipari és kereskedelmi miniszternek.

árfolyama szinte folyamatosan gyengült, egészen a legutóbbi időig, amikor ez a gyengülési folyamat hirtelen felgyorsult. A forint gyengülésével kapcsolatos viszonylag szűkre szabott kormányzati kommunikáció, illetve a jegybanki beavatkozás szándékának hosszú időn keresztül érzékelhető teljes hiánya, továbbá a legutóbbi időszak média hírei – amelyek főként a koronavírus-járvány okozta pénzügyi bizonytalansággal, illetve az azt kihasználó nemzetközi spekulánsok tevékenységével magyarázzák a jelenséget – szintén nehezítik a tisztánlátást. Hiszen az, aki importártut szerez be, vagy külföldre utazik, annak mindenképpen előnyösebb lenne az euróra való áttérés, ám a kormányzati kommunikáció szerint egy „idő előtti”, „elhamarkodott” lépés rontaná az export teljesítményét, illetve az ország versenyképességét. Úgy véljük, mindkét megközelítésben van némi igazság, ugyanakkor nem világos, hogy ha Szlovénia, a balti államok és különösen Szlovákia gazdasága jól járt az euróval, akkor az pont Magyarországnak miért lenne hátrányos. Hasonlóképpen az sem világos, hogy ha Magyarországot a koronavírus-járvány (eddig legalábbis) kisebb mértékben sújtotta, mint az euróövezet legjelentősebb gazdaságait, akkor az árfolyamváltozás miatt nem ellentétes irányú, azaz miért nem a forint látványos erősödésének és az euró gyengülésének lehattünk tanúi az utóbbi évben, hanem pont az ellenkezőjének? Mindez azt látszik alátámasztani, hogy a forinthez képest az európai közös valuta esetében sokkal nagyobb az a „kritikus tömeg”, amely akár gazdaságiválság-közeli helyzetekből, akár spekuláción alapuló támadások révén képes lehet megingatni a valuta stabilitását, hiszen összességében – Magyarországhoz képest – összehasonlíthatatlanul nagyobb gazdasági potenciál áll a háttérben.

I.2. A KUTATÁS CÉLJA

A szerzők tanulmányukban Szlovákia, illetve esetenként más országok tapasztalataira építve arra a kérdésre igyekeztek választ találni, hogy Magyarország számára érdemes lehet-e az euró bevezetése. Feltételezésük az, hogy a közös európai valuta bevezetéséből származó előnyök mellett nagyon fontos gazdasági hajtóerő lehet az euróövezeti csatlakozáshoz vezető út alatti makrogazdasági alkalmazkodás és az üzleti várakozások javulása is. További feltételezésük, hogy Magyarország részére a nemzeti valuta megtartásához fűződő gazdaságpolitikai várakozások lehetséges, hogy eltűntek, mivel kevésbé hatékony policyeszköz, ha az árfolyam (2008 óta) a piacon szabadon lebeg, továbbá, hogy hatása eleve csak a nem euróban zajló tevékenységeken, tranzakciókon keresztül érvényesül. A koronavírus-járvány első heteinek tapasztalata ráadásul egyértelműen arra utal, hogy a forint árfolyama sokkal érzékenyebben reagál a pénzügyi bizonytalanságokra, következésképpen jóval sérülékenyebb, mint a közös európai valuta.

I.3. ANYAG ÉS MÓDSZER

A szerzők vizsgálataikhoz az Eurostat, a Magyar Nemzeti Bank (MNB), továbbá a Központi Statisztikai Hivatal (KSH) adatbázisait és jelentéseit használták, amelyek alapján a magyar nemzetgazdaság 2010–2020 közötti fejlődésének néhány fontosabb paraméterét elemezték, kiegészítve és összehasonlítva a kelet-közép-európai gazdaságok megfelelő adataival az említett időszakban. A szerzők makrogazdasági mutatók elemzése révén igyekeztek a magyarországi helyzetről objektív képet adni, hogy azok tükrében az euró átvétele mint gazdasági folyamat értelmezhető lehessen. Ezek a mutatók a következők: gazdasági növekedés, infláció, a forint árfolyamának alakulása, költségvetési egyensúly és a külső egyensúly. A szerzők emellett számos, a témában az utóbbi években megjelent hazai és külföldi szakirodalmi forrást is igyekeztek hasznosítani, beleértve az azokban publikált adatok és információk mellett az azokban képviselt – a szerzőkével nem mindig azonos – nézőpontok megjelenítését és ütköztetését is. A szerzők közgazdászként, a tények elemzése alapján igyekeztek szakmailag megalapozott véleményt formálni e tanulmány keretében.

I.4. A HAZAI TAPASZTALATOK A MEGVÁLTOZOTT UNIÓS ERŐVISZONYOK TÜKRÉBEN

2010 után a magyar kormányzat sajátos, *unortodoxnak* nevezett gazdaságpolitikai eszközök alkalmazása révén viszonylag gyorsan konszolidálta, majd 2012 után – a beérkező jelentős EU-források segítségével – ismét növekedési pályára állította a magyar nemzetgazdaságot. A koronavírus-járványt megelőző hat-hét év során a költségvetés hiánya, illetve az infláció szintje rekord alacsony volt, továbbá a munkanélküliségi ráta is számottevően csökkent, a 2010. évi 11,3%-ról 2019-re 3,5%-ra KSH (2020). Mindemellett, mint a stabilitás egyik fontos tényezője, a lakosság pénzügyi tudatossága is erősödött (Sági et al., 2020). A magyar export, nagyrészt a multinacionális cégek jóvoltából, soha korábban nem tapasztalt módon és mértékben folyamatosan növekedett. Úgy tűnhetett tehát, hogy a magyar gazdasággal minden rendben van. Különös ve-lejárója azonban az előbbieknél a 2008 óta a nemzetközi pénzpiacon szabadon lebegő árfolyamú forint fokozatos értékvesztése. Az MNB kerüli a forint árfolyamának védelmében való bárminemű célzatos beavatkozást. Kérdés, kinek és miért jó ez. Az exportőrök közül azokat, akiknek tevékenysége nullszaldó körüli, minden bizonnyal segíti a gyenge forint. Ám egy olyan mértékig nyitott gazdaság, mint Magyarország, ahol ráadásul a külföldi multinacionális cégek tevékenysége adja az export túlnyomó részét, amelyhez jelentős alapanyag- és félkésztermék-import párosul, már nem biztos, hogy ez mindenképpen előnyös. A másik, lényeges szempont pedig az, hogy eurót használva a magyar vállal-

kozások Európán belüli – és részben Európán kívüli – tranzakciói egyszerűbbé, árfolyamkockázat-mentessé válhatnak, és maga az euró használatának a ténye is nagyobb fokú nemzetközi bizalmat és elismerést jelentene a magyar gazdaságnak.

Nagyon fontos és mindenképpen szem előtt tartandó tényező, hogy az Európai Unió belső erőviszonyai markáns változáson mennek keresztül. A közös valutaövezettől való távolmaradás legnagyobb támogatója, az Egyesült Királyság kilépésével megerősödött az euróövezet súlya, mindenekelőtt a német–francia tengely. Napjainkban, a Brexit körüli viták és dilemmák fokozatos lecsengésével a korábbiaknál is nagyobb aktualitása van annak a kérdésnek, hogy milyen irányok és folyamatok mentén fejlődik tovább az Európai Unió. Az EU jövőjéről szóló elképzelések között már hosszabb ideje időről időre felmerül az ún. két- vagy többsebességes Unió lehetséges forgatókönyve. Ez utóbbi ma már nem feltétlenül, illetve nem kizárólag a „gazdag és szegény” tagok közti különbségtételt, hanem az integrálódás fokát is magában foglalja, és ezzel együtt jelenti azt, hogy magterületek (centrum) és periferikus részek jönnek létre. Kézenfekvő – és vannak is erre utaló jelek –, hogy a változó geometriájú és *à la carte* integráció magterületét alapvetően az eurózóna fogja jelenteni. Magyarország – néhány további kelet- és közép-európai országgal együtt – minden jel szerint belátható időn belül nem kíván ehhez a magterülethez formálisan csatlakozni. Ebben az esetben mindenképpen mérlegelni kell a kívül maradás, esetleg egyedülként való kimaradás előnyeit és hátrányait. Kérdés, mennyiben megalapozottak azok az aggodalmak, amelyek szerint az euró „megfelelő idő előtt történő” bevezetése törvényszerűen visszavetné a gazdaságot, áremelkedést, inflációt gerjesztene, és lerontaná a vállalkozások versenyképességét. Az sem tisztázott, hogy mit értsünk a „megfelelő idő” fogalma alatt. Vagy valóban jobb-e hosszú távon megmaradni az önálló, viszonylag stabil, bár 2009 óta számottevő mértékben leértékelődött nemzeti valuta és az önálló monetáris politika megtartása mellett.

Magyarországon kívül jelenleg hét tagállam nem része az euróövezetnek, ám ez minden valószínűség szerint már a következő néhány évben változni fog. Dánia és Svédország ugyan nem tervezi az euró bevezetését, de Dánia még jóval a válság előtt csatlakozott az ERM-II-rendszerhez (Exchange Rate Mechanism – árfolyam-mechanizmus), amivel valutáját az euróhoz kötötte, Svédország nem része az ERM-II-nek, de jelentősebb árfolyam-ingadozások nem jellemezték az utóbbi években, és gazdasági teljesítménye alapján, megfelelő politikai akarat esetén szinte bármikor képes lehet csatlakozni az ERM-II-höz. Románia, Bulgária és Horvátország viszont már meghatározta a belépés – viszonylag közeli – céldátumát. Horvátország a közelmúltban, 2020 júliusában csatlakozott az ERM-II-höz, és ezt követően akár 2023-ban áttérhet az euróra. Románia esetében a céldátum 2024, míg Bulgária, amely közel húsz éve

az euróhoz rögzítette valutája árfolyamát, szintén 2020 nyarán csatlakozott az ERM-II-rendszerhez, majd 2023-tól kíván az euróövezet tagjává válni. Jelenleg Magyarország mellett leginkább Csehország és Lengyelország tart ki a saját valuta megtartása mellett, ugyanakkor mindkét országban megoszlanak a kérdésről a vélemények, ráadásul a cseh és a lengyel gazdaság – hasonlóan a magyarhoz – már ma is jelentős mértékben integrálódott az uniós gazdaságba, ami azt jelenti, hogy már ma is a vállalkozói szféra tranzakcióinak egy részét közvetlenül euróban bonyolítja. A három visegrádi országban nem elsősorban gazdasági, hanem inkább politikai döntésen múlik a kérdés. Mindenesetre elgondolkodtató, hogy az elkövetkező években, évtizedekben az euróövezet nemcsak az Unió magjává vagy motorjává válik – hiszen már most is az –, hanem szinte általánossá válik majd az euró használata az EU-ban. Kérdés, hogy ilyen helyzetben Magyarország számára hosszú távon érdemes-e a tudatos távolmaradás mellett kitartani, esetleg akár az uniós csatlakozási szerződés vonatkozó kötelezettségvállalását is felülvizsgálni, vagy pedig összességében hosszabb távon jobban járna a magyar nemzetgazdaság és a társadalom, ha mielőbb csatlakoznánk az euróövezethez.

I.5. SZLOVÁKIA PÉLDÁJA MINT LEHETSÉGES TAPASZTALATI MODELL MAGYARORSZÁG SZÁMÁRA

Szlovákia immár több mint egy évtizede, 2009. január 1-én vezette be a közös európai fizetőeszközt. Az időzítés különleges, bár aligha előre tervezett sajátossága volt, hogy az euróbevezetés időben szinte egybeesett a nemzetközi gazdasági és pénzügyi válság talán legkritikusabb időszakával. Magyarország, a korábbi kormányzat idején szintén foglalkozott a közös valuta bevezetésével (sokáig lebegett 2008 mint céldátum), ám a válság előtt, 2006-ban kulmináló magas költségvetési hiány (a GDP 9,3%-a), a 80% körüli GDP-arányos eladósodottság, valamint további makrogazdasági tényezők, továbbá 2008 októberében a Nemzetközi Valutaalaptól (IMF) és az EU-tól felvett készenléti hitelcsomag miatt akkor ez szóba sem jöhetett. Mára azonban már elérkezett az a történeti távlat, amelyből már tudományosan is megbízható, megalapozott következtetés vonható le a szlovák lépés eredményességéről. Vajon megérte-e északi szomszédunknak az akkori bátor, szinte vakmerőnek látszó lépése?

Nemcsak Szlovákia, hanem valamennyi, az Amszterdami Szerződés életbe lépése (1999) után csatlakozott EU-tagállam – így Magyarország is – a csatlakozással az uniós joganyag (*acquis communautaire*) teljes körű átvételére kötelezte magát, és ennek részeként – bár kijelölt határidő nélkül – vállalta az ERM-árfolyamrendszerhez, illetve az eurózához való csatlakozást is. A magyar nemzetgazdaság a hivatalos statisztikai adatok alapján már évek óta jó úton halad,

ugyanakkor a kormányzat kerüli céldátum megjelölését az ERM-II-höz, illetve az eurózónához való csatlakozásra. Kétségtelen, hogy a nemzeti valuta megtartása vagy az eurózóna-tagságért cserében annak feladása legalább annyira politikai, mint közgazdasági kérdés. Ebből a megvilágításból nézve nem is elsősorban az euróbevezetés feltételeként megszabott ún. maastrichti kritériumok teljesülése a lényeges, hanem az, hogy van-e kormányzati szándék a váltásra, és ezzel összefüggésben törekvés a még nem teljesülő kritériumoknak való mielőbbi megfeleléshez.

A Magyarországgal nemcsak a közös történelmi szálak és a földrajzi közelség miatt, de gazdaságának mérete és fejlettségi szintje miatt is jól összemérhető Szlovákia példája, illetve az eurózónán belül eltöltött első tíz évének tapasztalatai nem csupán a makrogazdasági paraméterek tekintetében szolgálhatnak tanulsággal. Figyelemre méltó a szlovák vezetésnek az a proaktív szemlélete is, amely szerint hasznosabb, ha nem kívülállóként követik az eseményeket, és hosszasan kívárnak egy majd a (távoli) jövőben esetleg bekövetkező kedvező pillanatra, hanem mielőbb az eurózónán belülre kerülve, annak tagjaiként ténylegesen részt vehetnek a közös valutaövezet aktuális kérdéseit, feltételeit, illetve jövőjét illető döntésekben. Ez utóbbiakhoz Magyarország – amíg taggá nem válik – legfeljebb kívülről lesz kénytelen alkalmazkodni.

Mindezek mellett az eurózónatag Szlovákia, valamint a saját valutához ragaszkodó Magyarország tízéves gazdasági fejlődési pályáinak összehasonlítása is segíthet megérteni, illetve árnyalni „a nemzeti valuta feladása vagy megtartása a jó megoldás” kérdését. Szlovákia példája (lásd Bod et al., 2020, 343–344.) különösen figyelemreméltó a termelékenység kedvező alakulása és a GDP növekedése szempontjából is. A szlovák gazdaság GDP- és termelékenységnövekedése esetében ugyanis bebizonyosodott, hogy az az euró használata mellett jóval magasabbá vált (a 2009–2013 közötti időszakban, összesítve), mint amennyi – hipotetikus módon – a korábbi nemzeti valuta feltételezett használata mellett lett volna (Lalinský–Šuster, 2018). Kérdés, hogy Magyarország esetében készült-e egyáltalán olyan alternatívaelemzés, amelyből az előbbi analógiájára legalább hipotetikusan kiderülne, hogy hol tartana ma a magyar nemzetgazdaság, ha az euró 2008–2009 körül nálunk is bevezetésre került volna. Ennek hiányában is, természetesen elismerést érdemel a 2008–2009. évi válságból történt sajátos és sikeres kilábalás folyamata és a gazdaság növekedési pályára állítása, ennek eredményeit a szerzők nem vonják kétségbe. Ám továbbra is nyitott kérdés, hogy vajon valóban ez volt-e a lehetséges legjobb megoldás, s ha fel is tételezzük, hogy akkor, az adott helyzetben igen, akkor is, közel egy évtized elteltével nincs-e végre itt az ideje az euróbevezetéssel kapcsolatos hivatalos nézőpont revidálásának. A kérdés úgy is feltehető, hogy miután Magyarország és Szlovákia, számos hasonlóságuk mellett, egyaránt nyitott gazdaság, és ha Szlovákiának megérte az átállás, akkor Magyarországnak miért ne érné meg?

I.6. AZ EURÓZÓNA-TAGSÁG, ILLETVE A SAJÁT NEMZETI VALUTA MEGŐRZÉSÉNEK ELŐNYEI ÉS HÁTRÁNYAI

Az euró mint pénznem, mint valuta, több mint nemzetközi presztízs értékű, bizalmi tőke, amely megkönnyíti az integrálódást a világgazdaságba. Kvázi világpénz is, mint az USA dollár, az angol font, japán jen stb. – a világ minden táján gond nélkül elfogadják/váltják, és széles körben használják tranzakciók lebonyolítására. Az euró bevezetésének feltételei röviden az alábbiakkal foglalhatók össze: alacsony szinten stabilizálható inflációs várakozás, a költségvetés mozgásterének kialakítása, hatékony makroprudenciális szabályozás kialakítása munkaerőpiaci alkalmazkodóképességet javító intézményi változások (MNB, Konvergenciajelentés 2011). A forint esetében – ami mögött csupán egyetlen, az EU-ban nem is igazán nagy nemzetgazdaság teljesítménye áll – sokkal inkább hátrányosan érvényesül a szabadon lebegő, azaz nem rögzített árfolyamrendszer azon sajátossága, hogy a piaci kereslet és kínálat erőitől függ a valuta árfolyama (Bod, 2019).

A magyar nemzetgazdaság legfontosabb kereskedelmi partnerei és befektetői ma már európai uniós és azon belül jelentős mértékben euró-zóna-beli országok. Az euró-zónába való belépésnek megvannak az előnyei, de az ára is. Az euró bevezetésének mindenképpen előnye lenne a tranzakciós, illetve a konverziós költségek csökkenése, alacsonyabb kamatszint, nagyobb valutabiztonság. Az euró bevezetésének költségei között említhetők az egyszerű átállási költségek, az áralkalmazkodás, inflációs hatás, a konvergencia költségei, az önálló monetáris politika elvesztése (Németh, 2011). Az önálló monetáris politika feladása, beleértve az árfolyampolitika elvesztését, akadály lehet a belső gazdaság stabilizálásának az ún. aszimmetrikus sokkhelyzet bekövetkezése esetén, ami labilis és ingadozó üzleti ciklusokhoz vezethet.

Az európai közös valuta bevezetésének feltételeire, azok teljesíthetőségére, illetve az euró-zóna egyes államainak konkrét tapasztalatairól bőséges szakmai és tudományos irodalom áll rendelkezésre, nem kevésbé az euró jövőbeli bevezetésének magyarországi feltételeiről, időszerűségéről. Utóbbit tekintve ez azért is így van, hiszen a magyar EU-csatlakozás kötelező feltételéről van szó, ráadásul a 2008–2009. évi válság előtti időszakban az akkori kormányok konkrét céldátumo(ka)t is kitűztek. Hazai tudományos körökben azóta is viszonylag rendszeresen jelennek meg tanulmányok a témában, nem csupán a kérdés hazai vonatkozásaira vonatkozóan, hanem kapcsolódva ahhoz a nemzetközi vitához, hogy a közös valutaövezetet tekintve valójában sikertörténetről van-e szó, avagy inkább kudarcról.

Magyar szempontból nagyon fontos kérdés, hogy a maastrichti kritériumok teljesítésén túl milyen további feladatokat kell megfogalmazni és elvégezni ahhoz, hogy az euróövezeti tagság előnyeiben úgy részesüljünk, hogy a lehetséges hátrányokat minél kevésbé érezzük. Ehhez egyrészt a belső makrogazdasági egyensúly stabilizálása, másrészt a külső egyensúly hiányának kontroll alatt tartása szükséges. Fennáll ugyanis annak esélye, hogy a közös európai valuta (ami esetünkben

a rögzített árfolyam egyfajta alternatívája) mellett könnyebben növekedhet túlzott mértékűre a belső és a külső egyensúly hiánya, mint rugalmas árfolyam esetén, és ezek nehezebben igazíthatók ki a közös valuta vagy stabil árfolyam esetén (Neményi–Oblath, 2012). Az említett szerzőpáros 2012 nyarán megjelent, és a legfőbb sikerfeltételek között a hazai gazdaságpolitika elkötelezettségét hangsúlyozó, hivatkozott tanulmánya tudományos körökben élénk vitát indított.

Az utóbbi néhány évtized folyamán az euróövezetet mérséklődő gazdasági növekedés, illetve inflációs folyamatok jellemezték, ebből következően a maastrichti kritériumokban rögzített és a fiskális szabályokba beépített konkrét értékek közül némelyik már gyakorlatilag érvényét veszítette, és ez feszültségeket okoz a gazdaságpolitikai döntéshozatal során. Mindezen túl rendszerszintű problémát jelez az euróövezeti közös költségvetés hiánya, továbbá a szabályozás kevésbé veszik figyelembe az ágazati összefüggéseket (Lehmann et al., 2020). Ennek alapján az euróövezethez még nem csatlakozott országok – így Magyarország – számára nem világos, hogy ha a jövőben az euróövezethez kívánnak csatlakozni, akkor a jelenleg érvényben lévő maastrichti kritériumok mellett vagy helyett milyen feltételeknek kell megfelelniük. Ismert, hogy jelenleg az euróövezetben részt vevő országok a közös monetáris politika mellett megtartották viszonylag önálló fiskális politikájukat. A közös, eurózóna-beli költségvetésre vonatkozó elképzelés ugyanakkor az önálló fiskális politikák részben vagy egészben való feladását jelentené, amelyet a tagállamok nemzeti szuverenitásuk újabb darabja feladásának tekintenének, így kérdés, hogy egyáltalán lehet-e ennek realitása. Nem véletlen, hogy egy eurózóna-szintű közös fiskális kapacitás létrehozásáról konkrét lépések helyett mindeddig inkább csak élénk politikai diskurzus folyt. Ezek közül legutóbbiként az Angela Merkel német kancellár és Emmanuel Macron francia államfő közös megállapodásán alapuló Mesebergi Nyilatkozat említhető, amelyben a nemrég indult hétéves európai uniós költségvetési ciklus kezdetével, azaz 2021-gyel terveztek létrehozni közös, eurózóna-szintű költségvetést (Lehmann et al., 2020). Ugyanakkor részben a koronavírus-járvány, másrészt az uniós döntéshozatali mechanizmus merevsége miatt aligha valószínű, hogy ez az elképzelés rövid időn belül megvalósul.

Soós Károly szerint ráadásul nem is megalapozott az a közgazdászok széles körében élő nézőpont, mely szerint egy monetáris unió nem működőképes egy, például az USA-belihez hasonló fiskális unió, illetve ezen belül is fiskális kockázatközösség nélkül. Az viszont már bizonyosságot nyert, hogy az eurózóna képes volt túlélni egy súlyos válságot és megőrizni működőképességét fiskális unió nélkül is (Soós, 2019).

A 2010 óta hatalmon lévő koalíció vezető politikusai részéről mostanában igen ritkán hangzik el megnyilatkozás az euró bevezetésének kérdéséről, és ha néha mégis, akkor is csak esetleg hosszabb távú lehetőségként említik. Érdekes módon a kérdést az ellenzéki szervezetek sem feszegetik, legalábbis ennek még választási kampányok idején sem nagyon lehetett látni jelét. Bár az utóbbi években az eurózóna sokkal stabilabbá vált, mint volt akár hét vagy tíz évvel ezelőtt, ennek

ellenére a valutaövezethez való magyar csatlakozás nem került napirendre. Ezzel együtt is figyelemre méltó, hogy az MNB elnöke egy nyilatkozatában az eurózónát az EU elhibázott projektjének nevezte, rámutatva – számos további érv mellett – arra, hogy hiányzik mögüle a közös állam, a költségvetés, ami legalább az eurózóna GDP-jének 15–20%-át fedezi, továbbá az euróövezeti pénzügyminiszter és egy hozzá tartozó minisztérium (Matolcsy, 2019). Ennek üzenete egyértelmű: Magyarország óvakodjon attól, hogy belépjen. A pénzügyminiszter ezzel szemben az EU egyik legígéretesebb, de befejezetlen kezdeményezésének tartja az eurót, és továbbra is Magyarország – uniós csatlakozása során – vállalt kötelezettségének tekinti az euró bevezetését (Varga, 2019). Az említett két, közel-múltban elhangzott, látszólag egymásnak részben ellentmondó megnyilatkozás ugyanakkor nem változtatott azon, hogy továbbra sincs – még a távolabbi jövőre nézve sem – kitűzött céldátum az ERM-II mechanizmushoz való csatlakozásra, illetve a közös európai valuta magyarországi bevezetésére.

Az utóbbi közel tíz év során a magyar médiában sokkal inkább arról esett szó, hogy a saját valuta megtartása mennyivel biztonságosabb – ilyenkor kedvelt hivatkozási alap a cseh, illetve lengyel példa. Utóbbit tekintve azonban mintha elkerülné az elemzők figyelmét, hogy míg a cseh és lengyel valuta árfolyama viszonylag stabil, a forint fokozatosan veszít értékéből. Ez utóbbi a jelek szerint a hazai pénzügyi kormányzatot nem is zavarja különösebben, hiszen a Magyar Nemzeti Bank a gazdasági növekedés erősítésére, az infláció féken tartására és az ország általános pénzügyi stabilitásának megőrzésére összpontosított, de mindezekkel szemben nem tekintette, ma sem tekinti prioritásnak a forint árfolyamának erősítését vagy stabilizálását. Kétségtelen tény, hogy a magyar nemzetgazdaság viszonylag gyorsan és sikeresen kilábalta a 2008–2009. évi válságból, ezt jelezte a foglalkoztatási ráta emelkedése, a munkanélküliség csökkenése, a költségvetési egyenleg és az államadósság javulása, illetve a külső egyensúly helyreállása.

A **GKI Gazdaságkutató Zrt.** elemzői úgy vélekednek, hogy Magyarország érdeke a mielőbbi euróbevezetés, és miután a csatlakozás előkészítése szinte csak olyan intézkedéseket igényel, amelyek önmagukban is előnyösek a magyar gazdaság számára, nem indokolt kivárássra játszani. Ehhez hasonló a KOPINT-TAR-KI Konjunktúrakutató Intézet Zrt. véleménye is, amely szerint az euró bevezetésével kapcsolatos „áldozatok” valójában a magyar gazdaság érdekeit szolgálják: csökkenő adósságráta, mérséklődő infláció, alacsony államháztartási hiány (Kutatóintézeti vélemények, 2012).

*

A tanulmány második részében a szerzők a gyenge nemzeti valuta előnyeit és hátrányait elemzik, valamint a magyar makrogazdasági mutatók mentén bepillantást nyújtanak abba a hazai gazdasági környezetbe, amely véleményük szerint nagyjában-egészében már alkalmas lenne az euró átvételére, így az elemzés az átállás lehetséges időzítésével kapcsolatos megfontolásokra is kiterjed.

IRODALOM

- Bod P. Á. (2019): Euróavezeti tagságunk: van-e akarat? *Ellensúly – közéleti folyóirat*, <https://ellen-suly.hu/fooldal/euroovezeti-tagsagunk-van-e-akarat> (Letöltés: 2020. 10. 06.)
- Bod P. Á. – Pócsik O. – Neszmélyi Gy. I. (2020): Az euró és a szlovák gazdaság. *Közgazdasági Szemle*, 67, 4, 321–351. DOI: 10.18414/KSZ.2020.4.321, <http://www.kszemle.hu/tartalom/letoltes.php?id=1898>
- KSH – Központi Statisztikai Hivatal (2020): *Munkanélküliség (2004–2019)*. https://www.ksh.hu/thm/2/indi2_3_2.html (Letöltés: 2020. 04. 11.)
- Kutatóintézeti vélemények (2012): *Közgazdasági Szemle*, LIX, június, 734–739. http://epa.oszk.hu/00000/00017/00192/pdf/EPA00017_Kozgazdasagi_szemle_2012_06_13%20Kutatointezeti%20velemenyek.pdf
- Lalinský, T. – Šuster, M. (2018): *Vyhodnotenie Prínosov Eura – po 10 rokoch* (Az euró bevezetésének értékelése – 10 év után). Bratislava: Národná Banka Slovenská, 63. https://www.nbs.sk/_img/Documents/_komentare/AnalytickeKomentare/2018/AK63_Dopady_eura_v_SK-2018-63.pdf (Letöltés: 2020. 10. 06.)
- Lehmann K. – Nagy O. – Szalai Z. et al. (2020): Gazdaságpolitikai ágak közötti koordináció(?) az euroövezetben. *Hitelintézeti Szemle*, 19, 1, március, 37–64. <https://hitelintezetiszemle.mnb.hu/letoltes/hsz-19-1-t2-lehmann-nagy-szalai-varadi.pdf> (Letöltés: 2020. 10. 06.)
- Matolcsy Gy. (2019): Hiba volt az euró, kiút kell belőle. *Portfolio*, 2019. november 3. <https://www.portfolio.hu/gazdasag/20191103/matolcsy-hiba-volt-az-euro-kiut-kell-belole-405841> (Letöltés: 2020. 10. 06.)
- MNB – A Magyar Nemzeti Bank által kiadott jelentések: *Konvergenciaelemzés*, 2011; *Fizetési mérlegjelentés*, 2017; 2020; *Inflációs jelentés*, 2020. március; *Költségvetési jelentés*, 2019. szept.
- Nagy M. – Palotai D. (2015): Az MNB eszközeinek megújításával tovább csökkenti az ország sérülékenységét. Budapest: Magyar Nemzeti Bank. <https://www.mnb.hu/letoltes/150603-nagy-marton-palotai-daniel-az-mnb-eszkozeinek-megujitasaval-tovabb-csokkenti-az-oroszag-serulekenyseget.pdf> (Letöltés: 2020. 10. 06.)
- Neményi J. – Oblath G. (2012): Az euró bevezetésének újragondolása. *Közgazdasági Szemle*, LIX, június, 569–684. <http://www.kszemle.hu/tartalom/letoltes.php?id=1309>
- Németh A. (2011): Gazdaságpolitika. Bod Péter Ákos: *Bevezetés a gazdaságpolitikába* könyve nyomán. https://portal.uni-corvinus.hu/fileadmin/user_upload/hu/tanszekek/kozgazdasagtudomanyi/tsz-gazdpol/files/Szemelyugyi/02_monpol.pdf (Letöltés: 2020. 10. 06.)
- Sági J. – Vasa L. – Lentner Cs. (2020): Innovative Solutions in the Development of Households' Financial Awareness: A Hungarian Example. *Economics and Sociology*, 13, 3, 27–45. https://www.economics-sociology.eu/files/2_952_Sagi%20et%20al.pdf (Letöltés: 2021. 02. 04.)
- Soós K. A. (2019): Az eurózóna a válság után: fiskális unió nélkül is működőképes monetáris unió. *Külgazdaság*, LXIII, szeptember–október, 3–38.
- Varga M. (2019): Az euró az EU legígéretesebb kezdeményezése. *Infostart*, 2019. november 6. <https://infostart.hu/gazdasag/2019/11/06/varga-mihaly-az-euro-az-eu-legigeretesebb-kezdemenyezese> (Letöltés: 2020. 10. 06.)